

DOMOWINA

Wujimk z dźělawosće Domowiny po 17. hłownej zhromadźiznje

23.03.2017

Česćeni delegaća, česćeni hosćo,

“móžeće přédować, štož chceće, ale ženje dlěje hač 40 mjeńšin”. Po tutej radže Martina Luthera chcu so tež ja džensa měć a so jenož k wubranym dypkam dźělawosće Domowiny wuprajć. Wobšěrnu rozprawu namakaće we Wašej delegatnej mapje.

Jako před 6 lětami nastupich, wusměrich swoje skutkowanje pod hesłom: “Chcu moderator być” a měnjach to w zmysle wujasnjenja, wuměny měnjenjow a wjedženja dialoga. Składnosćow za to bě mnohich.

Wučba tutych nětko 6 lět mojeho skutkowanja je: Praji so to lochko, to zeskutkownić je čím ćešo.

Wotwisne je tole wosebje wot stronow, kotrež chceš moderěrować.

Njehladajo toho džensa zwěsću, zo je naše skutkowanje – tež moderacija - w zaštych lětach na widžomnosći tola postupiła. W mnohich wobсахach smy swoje pozicije wobkrućić móhli. Na kóždym posedženju zwjazkowneho předsydstwa sym rozprawjał wo svojich zetkanjach z Wami, našimi čłonami, ale tež z politikarjemi na wšelakich runinach. To měnju z widžomnosću.

Storčich na wulki zajim, na wulku wotewrjenosć, zdžěla pak zhonich, zo informacije pobrachowachu, a nadźijam so, zo móžach tomu wotpowědować.

Hdyž džensa na tutón intensiwny čas zhladuju a jón za sebje hódnoću, dóńdu k slědowacej konkluziji: Je na času, ćežišća trochu hinak justěrować a sylnišo hač dotal na naše nutřkowne styki k Wam, k našim župam a čłonskim towarstwam wusměrić. Tutón zwisk k našej bazy je nimoměry wažny; bjez njeho bych so ja a by so zwjazkowne předsydstwo wot temow a prašenjow našich čłonow zдалowało. Zwisk k Wam je mi wosobinsce jara wažny a tutón puć k Wam chcu, jeli mje džensa znowa jako předsydu woliće, w přichodže sylnišo hač dotal hić.

To njeje žana jednosměrowa dróha. Nic jenož w džensa pisomnje předležacej rozprawje, ale tež w nowinach, w rozhłosu abo w “Našej Domowinje” informujeće prawidlownje wo mnohostronskim a wobšěrny m skutkowanju w župach, w towarstwach, Domowinskih skupinach, młodžinskih klubach, w folklornych a wumětskich čělesach. W mjenje zwjazkowneho předsydstwa džakuju so Wam za tute wobšěrne narodne džěło, kiž čestnohamtsce a njesebičnje wukonjeće. Wosebity džak wuprajam wšěm, kiž jako předsyda, starosta abo nawoda tute cyłki nawjedujeće, zo bychu prawidlownje džělali a so zetkali.

Najwažniše zetkanje Domowiny je kóždej 2 léce jeje Hłowna zhromadźizna. Jako so džensa rano wot svojich džěci rozžohnowach, so mje prašachu: Nano, dokal džeš?, a rozkładzech jim to. Moje džěci maja wulke zbožo, serbsce wotrosć směć – staw, kiž sej my za wjele dalších džěci přejemy.

DS-Serbska rěč

Wědomostniki su sebje wobjadne: globalizacija a nadprezenca wjelikich jo na škódu mjeńšych a regionalnych rěcow.

Wót celkownje wěcej ako 6500 rěcow na swěše jo wěcej ako 2500 wogrozonych. Grozy tšach, až se zgubje a z nimi teke wosebnostka. Licba serbski powědajucych jo wót něži 60.000 w 1950-tych lětach na žinsa něži 17.000 spadnuła (glej dr. Ludwig Ela 2015). Pšicyny su wšakorake, komplicěrowane a kompleksne. Za wětšynu Serbow jo serbska rěc nejmócnjejšy identifikaciski faktor. Aby teke pšichodne generacije Serbow wo swójom “luže” powědaš mógali, mamy dalšemu spadoju serbskeje rěčneje substance zajžowaš. Situacija serbskeje rěcy žinsa jo, glědajucy na licbu aktiwnje powědajucych, brizantnejša ako gdy do toho. Smy sebje togo stawnje wědobne?

Serbski dorost

Spočatk rěče tči w poměrje džěsća k staršimaj. Njeje bjez přičiny, zo rěčimy wo maćernej rěči, potajkim rěči maćerje, džensa tež přiběrajcy nana. Přichod serbstwa rozsudži so tuž w kolebce kóždeho małego nowonarodženeho. Hač w serbskorěčnym, měšanorěčnym abo w hižo nic serbskorěčnym partnerstwje: Najwažniši nadawk při spěchowanju serbskeje rěče je, wony wokomik zawěsćić. Wokomik, w kotrymž so rěč wot generacije do generacije dale da. Wosebje starši maja so tu skrućić. Sebjewědomy rozsud młodžiny za wužiwanje serbšćiny ma so spěchować. To je garantija do přichoda, njehladajo politiskich diskusijow a strukturnych přemyslowanjow. Njeje pak to jenož narok na nas, ale na cyły kraj, wšitke instancy a kóždeho z nas. Njedawno měješe so blogar Piwarc wusprawnić, što je jeho konkretny přinošk k serbstwu. Poprawom dobre to prašenje: “Što je twój přinošk?” W tutym padže běše wotmołwa: so wo wšědne nałożowanje spisowneje serbšćiny starać.

Naš nadawk a přinošk Domowiny tuž je, hódnotu a widžomnosć serbšćiny aktiwnje spěchować.

Mamy wšo za to činić, zo nastawa rěči přichileny wobswět. Wšudže, hdžež chcemy rěč wužiwać, mamy móžnosće za jeje wužiwanje stworić. Mamy sej a susodam wuwědomić hódnotu a pokład wjacerěčnosće. Zdobom dyrbymy so za přičinami prašeć, hdyž jednotliw-
Serb do němčiny přeńdže.

Swójbje samej njemóže so zamołwitosć za zachowanje našeje maćeršćiny přewostajić, kublanje w žlobikach, pěstowarnjach a šulach je dalši wažny stołp.

DS-Kublanje a šulstwo

W Dolnej a Górnej Łužycy něži 6000 žiśi a wuknikow serbski wuknjo a jich licba jo pšez lěta stabilna a skerjej stupajuca nježiwajucy demografiskeje změny.

W Sakskej se mamina rěc w žiśownjach pó modelu WITAJ a w šuli pó modelu 2plus wužywa a pósrědnjujo.

W Bramborskej nałožuje se model WITAJ w pšedšulskem a šulskem kubljanju. Licba wobžělnikow stupa, rownož teke snadnje. Wabjenje za projekt Witaj a zdobywanje nowych kublanišćow dejałej w pšichože dalej priorita byš. Pšiběrajucy rozdžělny staw rěcnych zamóžnosćow na šulach, teke serbskich, wjezo k pósěženju wucabnikow. Toš maju pó něntajšnem pedagogiskem koncepsje teke fachowe wucabniki we swójej wucbje mimo fachowych wopšimješow pšiběrajucy rěčne zamóžnosći pósrědnić.

W toš tom zwisku mamy se teke kritiski pšašaš, lěc institut za sorabistiku młodych wucabnikow dosć derje za wupominanja bilingualnego kubljanja pšigótujo. Snaž njejo faktiske pšeprofilěrowanje na institut za mjeńšynowe rěcy wuwucowanju serbšćiny dosć spómóžne. Wótwórjone jo to pšašanja, na kótarež mamy w pšichože wótegrono namakaš glědajucy na pedagogiski nadawk na šulach.

Pozitiwny wótpowědujucy toš tym nadawkam na šulach jo fakt, až stej Sakske statne ministerstwo za kultus a Sakska kublańska agentura w kooperaciji z Rěčnym centrumom WITAJ w zajžonem lěše organizěrowałej přědny fachowy žerń 2plus, kótaryž ma se něnto ako kuždolětne dalejkublańske zarědowanje wótměwaš a rownocasnje zgromadnosći a zgromadnemu statkownju wšykných serbski wuwucujucych wucabnikow słužyš. Na přědnem fachowem dnju 2plus jo se loni w oktobrje w Chrósćicach 190 wucabnicow a wucabnikow

wobželiło. Mjazy nimi běchu teke pedagogi z Dolnjeje Łužyce, kótarež su se rozžognowali z pseznanjenim, až dejali se take fachowe dny rowno tak w Bramborskej zarědowaš.

Rownož zajm za serbskorěčne kubłanje stupa, licba maminorěcnych wuknikow rownocasnje dalej spaduju.

Běchu w ramiku koncepcije 2plus w šulskem lěše 2009/2010 hyšći 1083 wuknikow w rěcnej kupce jaden (maminorěčne), tak su w toš tom šulskem lěše 2016/2017 jano hyšći 744.¹ Pšiwšom nam nježo w přědnem rěže wó licby, ale wó rěcne kubłanje na nejžwušem móžnem niwowje, aby serbske młodostne zasadnje swóju maminu rěc rowno tak wobkněžyli ako Nimce swóju. Tak jo to zwězkowe pšedsedarstwo ako měřitko wobzamknuło, a pó tom jadnamy. Togodla jo Domowina we wobłuku politiskeje diskusije wó koncepcje 2plus wóspjet pokazala na deficit maminorěcneje kvality w serbskorěcne kubłanju. W zajmje skšusjenja serbskeje šulskeje wucby njedejala se statkownosć Witaj- resp. 2plus-wukubłanja jano kwalitatiwnje spěchowaš, ale teke w swóich rezultatach pšespytowaš. Togodla jo naš zaměr malsne objektivne certificěrowanje rěcnych zamóžnosćow wuknikow pó europejskem referencnem ramiku. Rěcny centrum WITAJ nažěla za to južo wótpowědujuce zakłady.

Mimo togo jo nam wažne, až pó móžnosći wšykne žiši z WITAJ-žišownjow a kupkow ze serbskorěcnych kubłanij na šuli dalej gótoju. To jo zwězkowemu pšedsedarstwu zakład za naraženje nowego žěłowego šěžyšća 3.1.2. Z pomocu RCW nažěla se – teke pó wótpowědujućem dogronjenju ze Serbskim šulskim towarstwom - analiza wótkadnikow WITAJ-žišownjow a –kupkow.

Na toš tom zakłaže ma so strategiski koncept k dojspišu wšych WITAJ-žiši za dalše serbskorěčne kubłanje nažělaš.

Rěčne planowanje

Rěčni wědomostnicy a swójske nazhonjenja nas přeco znowa na to skedźbnja, zo šula sama resp. kubłanski system samy njezamóže mjeńšinowu rěč wobchować.

Wažnu rólu hraje při tym zwólniwość ludnosće, mjeńšinowu rěč we swójskim wšědnym žiwjenju wužiwać a ju z dalšimi tež spontanyimi aktiwitami a iniciatiwami zwjazać. Čim wyši je status rěče, čim bóle wón nałożowanju rěče pohnuła. Na tutym polu mamy zwjeselace wuspěchi. Serbska rěč w digitalnych medijach je za nas a za politisce zamołwitych džeń a bóle samozrozumliwość. Na zakładze koncepcije serbskich institucijow k rozšerjenju prezency serbskeje rěče w digitalnych medijach a na zakładze wšědných aktiwitow jich wužiwarjow su sej Serbja zdobyli přidatne srědky za Założbu za serbski lud. Tak změjemy bórže digitalny kurs za samostudij hornjo- a delnjoserbšćiny, kotryž so w zamołwitosći załožby wuwija.

W Delnjeje Łužicy mamy ze Šulu za delnjoserbsku rěč a kulturu wuběrný přikład, kak móže to fungować. Tajku šulu tež w Hornjeje Łužicy trjebamy a myslu sej, zo měło so zwjazkowe předsydstwo z tutym namjetom, kiž je hižo Jan Nuk předpołožił, znowa zaběrać.

Prajidmo, kotrež mam za woprawnjene: “Serbskosć budže eksistować, dołhož to Serbja sami chcedža.”

Nadawk Domowiny je, k tomu motiwować a atmosferu za to tworić. Mamy być baza za šěroke skutkowanje našich a dalšich cyłkow. Wšudže tam, hdžež pěstujetej so kultura a rěč, je serbstwo žiwe. To je politika skutka. Ju wukonja kóždy jednotliwec a z tym identitu serbstwa dale wuchowa.

Kónc lěta poby delegacija Serbow we Waliziskej a sej tamniši model spěchowanja rěče wobhladaše. Při tym nam napadny, zo njeleži fokus rěcneho spěchowanja scyła na šulstwje, ale skerje w regionalnych aktiwitach. Nazhonjenja budžemy zjimać a kmene naprawy za nas definować. Serbstwo njeje elitarna diskusija w Choćebuzu abo Budyšinje, ale spore prócowanje jednotliwcow a cyłkow wo zdźerženje, hajeje a wuwijanje serbskeje rěče.

DS-WITAJ a šulske postajenje w Braniborskej

Pši wšych procowanjach a wuspěchach smy pak tek pšecej zas z wupominanjami konfrontěrowane. Aktualne wuwisa w Bramborskej njeznjeměrnjuju jano, woni su tšašne a groze serbsčinje dljukodobnje zeškóziš. Pó planje ministerstwa za kubłanje, mložinu a sport ma se wjelikosć kupkow, w kótarychž se serbsčina wuwucuju, wobgranicowaš. Rownož su Rada za nastupnosći Serbow, Domowina, Rěcny centrum WITAJ, Serbske šulske towaristwo a starješje scasom swój protest zapódali, njejo se až doněta widnje nic změniło.

Apelěrujom na ministra Baaskego, se takich wótpóglědow wzdaš, kótarež wopšimješeju bramborskeje wustawy njewótpowěduju.

Pšosym Was, wažone pšibytne, se toš tomu napominanju pšiizamknuš a wótpowědujucu rezoluciju žinsa legitiměrowaš. Zgubijomy-lic WITAJ zgubijomy pšichod a z nim celu našu rěc.

Wašnje mjezsobneho polemiskeho wobchadženja

Wrócu so k prašenju, kotrež měješe blogger piwarc wotmołwić: “Što je naš přinošk?” Čim mjeńši lud, čim raznišo a zdžěla emocionalnišo starosći so jednotliwc wo přichod tutoho małego cyłka. Diskusije wo tym, hač je naš woleny puć prawy, wšak dožiwimy nimale wšědnje a zdžěla jara emocionalnje.

Tučasna abstraktna diskusija wo zastupnistwje, kotraž wobstejacu bazu sobu- a samopostajowanja na hrački staja, bjeztoho zo by něšto praktikabelneho to wšo narunać móhło, njewobkedžbuje našu narodnu zamołwitosć. Njetrjebamy so honić dać přez polemiske nadběhi. Njetrjebamy sej prócowanja, džěło a wuspěchi – w małym a wulkim – wotrjec dać.

Polemiske do prašenja stajenje wobstejacych, špekulowanja a do swěta trubjenjenje njewěrných faktow diskusiji wo přichodze serbstwa njetyja.

Deklasěrowanje třěšneho zwjazka jeničce jako třěchu rejowanskich skupinow k ničemu njewjedže a džělawosći Serbow škodži.

Što chcemy my? Jasnje je, zo steji Domowina za samo- a sebjepostajowanje serbskeho ludu. Na tym njedwělujemy. Widžimy pak tole w ramiku tudyšeho staćanstwa.

Njeje to status ludoweho zastupnistwa, ale zastupnistwa zajimow Serbow.

Z tym slědujemy tež rozsudam 16. hłowneje zhromadźizny Domowiny, kotraž je za sebje diskusiju wo formje zastupnistwa skónčiła. Zakład tehdomnišeho rozsuda bě wudžělk džěloweje skupiny Załožby za serbski lud. Hłowna zhromadźizna je z tutoho rozsuda sem žadanje formulowała, Domowinu skrućić. To měło być zakład za narodnopolitiske skutkowanje třěšneho zwjazka.

Štož we wšitkich tuchwilnych zjawnych diskusijach dotal paruju, je konsensualne postupowanje w konkretnych problemach a čahanje za jedyn posttronk. Zaběramy so wjace z tym, što měło teoretisce być abo što je legitimowany zastupjer Serbow, hač z tym, što mamy scyła praktisce zmištrować. To najwažniše maja tuž přichodnje zaso wobsahi a wuslědky być.

DS-Džěło z politiku – naš wuspěch?

Politiske žěło jo wšedny nadawk za kšywowy zwězk. Spušćobne partnery su pši tom wósebnje naše pódpěrowarje we frakcijach Zwězkoweho sejma, krajnyma sejmoma, zagronite we fachowych ministerstwach, zastupniki na komunalnej rowninje, ale teke naše cłonki na bazy, rowno tak ako pšijašele a spěchowarje. Wšykny tym słuša žěk a pšipóznaše za dobre a fairne zgromadne žěło.

Mamy wjele wuspěchow, kótarež su wuslědk toš togo zgromadnego žěła: nacylnje skšusjenje financnych poměrow Załožby za serbski lud, procowanje wó zwěšćenje pšisłušnosći gmejnow k sedleńskemu rumoju Serbow w Bramborskej abo hyšći trajuce nowelěrowanje Sakskeje šulskeje kazni.

Někotarežkuli wěcy pak njejsu so ražili: wobsajženje městna w rozgłosowej raže MDR abo grozocy scenarij wótbagrowanja serbskich wjaskow w Slěpjanskich stronach a w Dolnej Łužicy. Jo, politika serbskich wopšimješow móžo teke górka byš. Daš pak nas to pšeliš njezluda ale šim wěcej skšusijo, aby mógli dalej serbske wopšimješa politiske strony pšesegajucy komunikěrowaš.

DS-Delnja Łužica

“Serby – lud ze swójskeju rěcu.” – pši tom cesto zabydnjomy, až smy že jadyń lud, ale z dwěma rěcoma, slěpjańšćinu a wšakorakimi dialektami – how měnim teke rozdžěl mjazy “serbske/serske” (Sorbisch/Wendisch). Za mnjo jo wobojje rownogódne pomjenjenje a kuždemu dejala se móžnosć daś, sebje samego pó swójom identifičerowaś. Wšykne toś te formy rěcy mamy spěchować. Kuždy region a kuždy rěcny rum ma swóje wupominanja. W zwisku z problematiku šulskeho póstajenja som njedawno był w Dolnej Łužicy. Zgromadnje z pśedsedu Serbskeje rady a pśedsedarku Serbskeho šulskeho towaristwa mějach móžnosć, sebje šulsku wucbu wogľeđaś. Jo to žurne žěło na rěcnej bazy. Som pšeznanjony – wóla wucabnikow a starješych jo how -, rewitalizaciju rěcy dalej so statka stajić. Nowe zwěšćenje serbskego sedleńskego ruma, nastajony plan napšawow kraja a aktiwne starješe w kublanju su dobry zakład za póstup rewitalizacije. Něgajšny župan Harald Koncak je sebje pominał, až mamy z rozšyřenim serbskego sydleńskego ruma teke wěcej mócow inwestěrowaś. Tomu pšigłosujom. Na regiony pšiměrjone spěchowanje projektow dejala se toś zaměrnje praktičerować. Za to budu dalej wabić.

Mój rezimej

Na kóncu dowolu sebi wosobinski rezimej: Po šěsć lětach na čole Domowiny sym wězo dyrbjał rozmyslować, hač sym kmany kandidat za nadawk předsydy. Wažne bě mi stajnje, zo jednam ja, da-li Bóh, a tež druzy w dobrej mjezsobnosći. Radžiło so nam to přeco njeje a rudži mje wosebje, sym-li někoho ranił abo přestapił. Čehodla znowa kandiduju? Dokelž wěrju do přichoda našeho ludu. Dokelž wěm, zo mamy móžnosć a móc za to stać, štož nas wupjelnja. Wšědnje sym dżakowny, zo móžemy našu rěč a kulturu ze žiwjenjom pjelnić. To je mi wosebje drohotne kubło, za kotrež so džeń wote dnja znowa zahorju a je mi česć, zo směm tute kubło sobu pěstować.

Njeje to wězo bjez woporow. Husto sedžiš hač do nocy abo sy ducy. Jako nan třoch małych džěci je runje to najtwjerdši chľěb. Džakuju so swojej mandželskej Francisce a runje tak cyłej swójbje, zo mje na tutym puću podpěraja a ze mnu zhromadnje tutón nadawk njesu. Runje tak džakuju so mojemu dotalnemu džěłodawarjej Serbskemu ludowemu ansamblej, kotryž je mi tole zmóžnił. Džakuju so zarjadej Domowiny, kotryž ma často naročny nadawk, předsydu wotpopadnyć, jemu chribjet skrućić a horce železo z wohenja sčahnyć.

Džakuju so tež přistajenym Rěčneho centruma WITAJ, kotřiž naše politiske džěło fachowe přewodžuja. Wosebje džakuju so Bjarnatej Cyžej, doľholětnemu jednaćelej, kotryž je mje w dotalnych nimale šěsć lětach wjele wučil a sposrědkował. Z nim sym nazhonił, zo mamy potencial a zmužitost, tež wulke problemy rozrisać abo hoberske projekty kaž Europeadu, festiwale a CIOFF-kongres zmištrować. Wězo džakuju so tež Wam, Judith, William, Marcel a Marko. Jako prezidij sće husto či, kotřiž jako přeni radu skićiće a moje skutkowanje polěpšujeće.

Tež džakuju so čonom zwjazkowneho předsydstwa. Moderacija tajkeho wulkeho kruha njeje lochka naležnosć, ale stajnje su mi waše přinoški wobohaćenje a z tym tež wjeselo. Wobžaruju, zo njemóžach waše kmanosće přeco na tež za was spokojace wašnje wučerpać. Je mi to čím bóle narok do přichodneje legislatiwy. Džakuju so tež našim člonskim towarstwam, kotřiž z dowěry zakład tworja, zo scyla třěšny zwjazk mamy. Zhromadnje z partnerjemi a dalšimi serbskimi akterami: mjeńšinowej radu, Serbskimaj radomaj, gmejnam, Załožbu za serbski lud, institucijemi a dalšimi prócujemy so džeń wote dnja wo dobro serbskeje rěče a kultury.

Džakuju so tež wšitkim tym, za kotrychž je spěchowanje serbstwa cyle přirodna wěc: maćeri, kotraž protestuje za zdžerženje WITAJ w Delnjej Łužicy, wučerjej, kotryž z přidatnym džěłom w dwurěcnym kublanju wuwučuje, předsydzje towarstwa, kotryž po doľhim džěłowym dnju wječor swoje towarstwowe wobsahi rjaduje, politikarjej, kotryž so za serbske wobsahi zasadžuje.

Lubi delegaća,

jako předsyda stejiš na čole hoberskeje struktury – je to wusahowacy nadawk. Zrozumju jón za sebje stajnje jako přeco zaso nowe wužadanje. Tež hdyž njeje to časowje móžno stanje wšěm wočakowanjam wotpowědować, tak spytach, być služownik wšitkich wašich myslow, prócowanjow a starosćow. Jako třěcha njestejimy nad Wami, ale chcemy Wam być dno a zepěra. Na kóncu njeje wšak scyła tute “Wy a my” – na kóncu smy wšitcy to jedne – jedyn třěšny zwjazk a tež jedyn lud.

Stawizny njeběchu serbstwu stajnej spomóžne a wšelke rany su so serbskemu narodej nabili. Pospyt džensnišeho wuchowanja – naš a tón wobswěta – je prócowanje wo narunanje a skrućenje. To najwažniše za to je jasny a zhromadny cil. Za to ma Domowina być dale “moderatorka” a čěridło serbskeho hibanja. Z našeho wida njeje pak to prašenje struktury ale cila. Zhromadnje měli přichod serbstwa zeskutkownić a wšitkich, kotřiž chcedža so wo dobro serbstwa postarać na tutón puć přeprosyc.

17. Hłowna zhromadźizna je nam za tutón puć hižo recept podała, su to naše tři hłowne hesła: zwjazanosć, wotewrjenosć, zamołwitosć.

Bych so wjeselił, bych-li móht tutym myslam dale služić a poskićam so Wam jako kandidat na městno předsydy Domowiny.

Wutrobny džak.

Wutšobny žěk.